

Miten tavoitteellista urheilua ja koulunkäyntiä yhdistetään kansainvälisesti?

Suomen, Ruotsin, Hollannin ja Slovenian kaksoisuramallit

Sanna Ostrovskij

Tekijä Sanna Ostrovskij	
Koulutusohjelma Liikunnan ja vapaa-ajan koulutusohjelma	
Raportin/Opinnäytetyön nimi Miten tavoitteellista urheilua ja koulunkäyntiä yhdistetään kansainvälisesti? Hollannin, Ruotsin, Suomen ja Slovenian kaksoisuramallit	Sivu- ja liitesivumäärä 27+4
<p>Opinnäytetyössä kartoitettiin Suomen, Hollannin, Ruotsin ja Slovenian koulu- ja urheilujärjestelmiä, sekä niiden kiinnittymistä toisiinsa ja sitä kautta urheilijoille syntyviä mahdollisuuksia koulunkäynnin ja tavoitteellisen urheilun yhdistämiseen valintavaiheessa. Tutkimus on tehty tarpeeseen selvittää, millaisia valintavaiheen koulunkäynnin ja urheilun malleja on jo olemassa, ja miten eri konteksteissa voidaan hyödyntää urheilun ja opiskelun yhtymäkohtia.</p> <p>Valintavaiheella tarkoitetaan Suomessa noin yläasteen ja lukion väliin sijoittuvaa ikävaihetta, jossa urheilijan ilo jalostuu intohimoksi ja hyvä harjoitettavuus hyviksi lajitaidoiksi. Suomessa on käynnistetty vuonna 2017 kolmevuotinen urheiluyläkoulukokeilu, ja sen kansainvälisen viitekehyksen selvittämiseksi haluttiin kartoittaa kansainvälisiä malleja. Opinnäytetyön rajaus tehtiin yhdessä Tanskan Olympiakomitean Michael Andersenin kanssa, ja tutkimuskohteiksi valikoituivat Suomi, Ruotsi, Hollanti ja Slovenia. Lisäksi tutkimusaihe rajattiin keskittymään erityisesti 13-15 vuotiaisiin urheilijoihin. Tutkimus on suoritettu haastatteluilla, sähköpostikyselyllä, kirjallisuuskatsauksella sekä verkostotapaamisia hyödyntämällä.</p> <p>Tuloksena on, että eri maiden kaksoisuramahdollisuudet riippuvat kulttuuriin ja historiaan sidotuista asioista, jotka antavat raamit niin urheilun, kuin koulujärjestelmän toiminnalle. Suomessa urheilun kiinnittäminen koulujärjestelmään on luontevaa vahvan koulutusjärjestelmän vuoksi, mutta tutkimuksen mailla oli hyvin erilaisia järjestelmiä. Ruotsissa lajit, erityisesti jalkapallo, ovat ottaneet vahvan roolin kouluissa. Sloveniassa taas urheilija hakee urheilijastatusta, ja saa tapauskohtaisesti vapautuksia ja joustoa koulutyöhönsä tavoitteellisen urheilu-uran mahdollistamiseksi. Hollannin koulujärjestelmän erityispiirre on sen suuri sallivuus, ja erityisesti toisella asteella koulun pystyy suunnitteleman urheilun ympärille.</p>	
Asiasanat Kaksoisura, valintavaihe, urheilujärjestelmät, koulujärjestelmä	

Sisällys

1	Johdanto	1
2	Käsitteet	3
2.1	Kaksoisura	3
2.2	Tavoitteellinen urheilu	3
2.3	Urheilijan polun kansainväliset mallinnokset	3
2.4	Valintavaiheen erityispiirteet.....	4
2.5	Koulun ja urheilun kiinnittymisen kansainväliset mallit.....	5
3	Työn tavoite	7
4	Vaiheet.....	8
5	Tulokset	10
5.1.1	Ruotsin urheilujärjestelmä	10
5.1.2	Koulujärjestelmä	11
5.1.3	Kaksoisura Ruotsissa.....	12
5.1.4	Ruotsalainen vahva paikallinen seurakulttuuri ja vapaa oppilaaksiotto	12
5.1.5	Jalkapallo yläkoulutoiminnan edelläkävijänä Ruotsissa	13
5.1.6	Koulujen ja jalkapalloliiton yhteistyö	13
5.1.7	Koulujen ja seurojen yhteistyö.....	14
5.1.8	Koulu ja urheilu	14
5.1.9	Yläkoulutoiminnan valtakunnalliset linjaukset Ruotsissa.....	14
5.2	Slovenia	16
5.2.1	Koulujärjestelmä	17
5.2.2	Kaksoisura	17
5.2.3	Yläasteella oppilas hakee urheilijastatusta	18
5.2.4	Käsipallo ja jalkapallo järjestävät yläkoulutoimintaa.....	18
5.3	Hollanti.....	19
5.3.1	Koulujärjestelmä	19
5.3.2	Kaksoisura	20
5.4	Suomi	21
5.4.1	Urheilujärjestelmä	21
5.4.2	Koulujärjestelmä	21
5.4.3	Kaksoisura	22
5.4.4	Urheiluyläkoulukokeilu	23
5.5	Vertailu ja yhteenveto.....	24
6	Pohdinta.....	26
7	Lähteet.....	29
	Liitteet.....	31
	Kyselylomake.....	31

1 Johdanto

Valintavaiheessa sekä urheilun että koulunkäynnin vaatimukset kasvavat. Urheilijakehityksestä tehdyn tutkimustiedon mukaan yläkouluikäisen, eli noin 12-15-vuotiaan harjoittelun pitäisi muuttua aikaisempaa intensiivisemmäksi ja erikoistuneemmaksi ja huipulle tähtävään urheilijan tulisi liikkua monipuolisesti noin 20 tuntia viikossa. Käytännössä tämä ei kuitenkaan toteudu, vaan on huomattu, että toisen asteen koulutuksen aloittavat urheilijat ovat harjoitelleet liian vähän, mikä nostaa loukkaantumiseriskiä harjoitusmäärien yhtäkkiä kasvaessa. Lisäksi on huomattu, että nuoret urheilijat ovat taidoiltaan ja ominaisuuksiltaan liian yksipuolisilta. (Aarresola, Nieminen, Mononen & Pusa 2018)

Toisaalta koulunkäynti vie enemmän aikaa ja energiaa, tehden nuoren urheilijan arjesta entistä kiireisempää ja aikataulutetumpaa. Urheilun ja koulun onnistunut yhdistäminen on nähty yhdeksi tavaksi helpottaa nuoren urheilijan arkea ja auttaa menestymään niin urheilussa, kuin opinnoissa. (Aarresola ym 2018) On haastavaa yhdistää keskimääräinen 15-25 tunnin harjoittelumäärä opintoihin ilman, että kumpikaan osa-alueista, koulu tai urheilu, kärsii. Maailmanlaajuinen kehityssuunta kuitenkin on, että urheilun kaupallistuminen ja ammattimaistuminen nostavat urheilun vaatimustasoa entisestään. (De Bosscher, Shibli, Westerbeek, van Bottenburg 2015)

Suomessa käynnistettiin elokuussa 2017 kolmivuotinen urheiluyläkouluhanke vastaamaan näiden vaatimusten luomaan tarpeeseen tukea urheilevan nuoren koulunkäynnin ja urheilun yhdistämistä, jotta nuori pystyisi parhaalla mahdollisella tavalla menestymään niin urheilussa kuin koulunkäynnissäkin. Kokeilun tarkoituksena on kehittää valtakunnallinen urheiluyläkoulu malli, joka mahdollistaa nuoren urheilijan hyvän päivän. (Aarresola ym 2018) Valtakunnallisella tasolla kerätään toimivia malleja ja ohjeistusta paikalliselle tasolle ja vastaavasti paikalliselta tasolta saadaan kehittämisideoita ja -ratkaisuja jaettavaksi valtakunnallisesti. (Aarresola ym 2018)

Suomen Olympiakomitea on listannut strategiassansa olympiadille 2020-2024 viisi muutosvoimaa, jotka vaikuttavat liikunnan ja urheilun kehitykseen Suomessa ja urheilun kansainvälisessä ympäristössä. Nämä muutosvoimat ovat digitalisaatio, kaupungistuminen, vastuullisuus, kilpailukyky ja z-sukupolvi. (Suomen Olympiakomitea 2020) Kaikki nämä tekijät vaikuttavat siihen, miten urheilu ja urheilujohtaminen kehittyy, millaista urheilijamateriaalia tulevaisuudessa saadaan urheilun piiriin ja kuinka kestäväälle eettiselle pohjalle urheilu, harjoittelu ja urheilukilpailut perustuvat. Valintavaiheen urheiluun panostaminen on yksi esimerkki valinnoista, joita tulevaisuuden urheilussa tehdään. Myös valtioneuvoston

liikuntapoliittisessa selonteossa on linjattu, että huippu-urheiluun ja erityisesti siihen valmistavaan nuoruusvaiheeseen tullaan ohjamaan lisää rahaa (Liikuntapoliittinen selonteko 2019). Opinnäytetyö on siis ajankohtainen, koska valintavaiheen ja nuorten urheilijoiden tukitoimintaa ja menestyspotentiaalia halutaan kasvattaa.

Tämän opinnäytetyön tavoitteena on kartoittaa, mitä muut maat ovat tehneet valintavaiheen, ja erityisesti sen alkupään kaksoisuran edistämiseksi. Työssä kuvataan Suomen, Ruotsin, Hollannin ja Slovenian koulu- ja urheilujärjestelmiä ja miten ne kiinnittyvät toisiinsa mahdollistaen erilaisia ratkaisuja koulun, urheilun ja vapaa-ajan yhdistämiseksi. Työ on tehty Suomen Olympiakomitean tilauksesta Suomen mallin kehittämistä ajatellen, jotta saadaan lisää tietoa siitä, millaisessa kansainvälisessä viitekehyksessä toimintaa kehitetään ja millaisia ratkaisuja muut maat ovat tehneet.

2 Käsitteet

2.1 Kaksoisura

Kaksoisura (engl. Dual Career) on kansainvälisesti tunnustettu termi, jolla tarkoitetaan urheilun yhdistämistä joko koulunkäyntiin tai muihin töihin. Huippu-urheilu vaatii aikaa ja omistautumista, ja sen vuoksi urheilu-uran yhdistäminen koulunkäyntiin, opiskeluun tai muihin työhön on haastavaa. Onnistuneet kaksoisuraratkaisut edistävät sekä urheilijan urheilu-uraa että muuta opiskelua tai työtä. (EU Guidelines on Dual Careers of Elite Athletes 2012)

Kaksoisura-ajatteluun sisältyy käsitys siitä, että myös urheilija on ihminen, jolla voi olla muita kiinnostuksia ja intohimoja kuin urheilu. Kiinnostus urheilijan kokonaisvaltaiseen tutkimiseen ja ymmärtämiseen, ja kuinka eri osa-alueet vaikuttavat urheilusuoritukseen on kasvanut sitten urheilu-urien tutkimisen aloittamisen 1960-luvulla (Bankel, Eriksson, Hallqvist, Lindahl, Linnér, Stambulova, Svanfeldt, Uebel, Wiorek. 2018.)

2.2 Tavoitteellinen urheilu

Tässä opinnäytetyössä tavoitteellisella urheilulla tarkoitetaan urheiluseuraan ja sen kilparyhmiin tai joukkueisiin kiinnittyvää urheilua, jossa asetetaan kilpailullisia tavoitteita tai pyritään ammattilaisuuteen.

2.3 Urheilijan polun kansainväliset mallinnokset

Urheilijan uraan ja kehitykseen vaikuttavia tekijöitä on tutkittu esimerkiksi niin kasvatustieteiden (Bloom 1985), lahjakkuuden (Eriksson 1993), kehityspsykologian (Stambulova 1994) sekä kulttuurin (Stambulova & Alferman 2009; Stambulova & Ryba 2013) kautta. Urheilijan uraan liittyvä tutkimus on laajentunut käsittelemään myös urheilun kontekstia ja muuta elämän kulkua, kuten psykologista kehitystä ja psykososiaalista ympäristöä (Aarresola 2006). Eri maat käyttävät erilaisia malleja kuvantamaan urheilijan polkua ja soveltavat malleja vastaamaan omaa kontekstiaan.

Cotê, Fraser & Thomasin (2007) **Developmental Model of Sport Participation (DMSP)** kuvaa urheiluharrastamisen kehityspolun eri vaiheita ja lahjakkuuden kehittymistä psykososiaalisessa kontekstissa. Tämä malli perustuu harjoittelun määrän ja intensiteetin vaih-

telulle eri kehitysvaiheissa niin aikaisen, kuin myöhäisen erikoistumisen lajeissa sekä harrasturheilun kannalta. (Coté ym 2007). Suomalainen käsitys urheilijan polusta pohjautuu tähän malliin (Aarresola 2006).

Myös kanadalainen **Long Term Athlete Development Path (LTADP)** on hyvin yleisesti käytetty urheilu-uran kuvantamisessa käytetty malli, joka perustuu ihmisen psykofyysisen kehityksen eri vaiheisiin ja korostaa monipuolista harjoittelua. LTADP-malli jakaa urheilijan polun seitsemään eri vaiheeseen: active start, fundamentals, learn to train, train to train, train to compete, train to win ja active for life. (Way, Balyi, Trono, Mitchell, Harbel & Jurbala 2016) Mallin mukaan valintavaihe ajoittuu learn to train ja train to train -vaiheisiin.

2.4 Valintavaiheen erityispiirteet

Suomalaisessa urheilussa katsotaan, että valintavaihe ajoittuu lajista riippuen noin 13-19 ikävuoden välille. Valintavaiheessa innostus kasvaa intohimoksi ja hyvästä harjoitettavuudesta muodostuu systemaattista harjoittelua (Mononen, Aarresola, Sarkkinen, Finni, Kalaja, Härkönen & Pirttimäki. 2014)

Yleisesti malleissa tunnistettuja valintavaiheen haasteita ovat urheilijan innon lopahtaminen sekä riittävä harjoittelun määrä ja laatu. Kansainvälisesti tarkasteltuna nuorten lahjakaiden urheilijoiden tunnistamiseen ja tukemiseen panostetaan suhteessa vähemmän, kuin muihin urheilijan polun vaiheisiin. Usein toiminta on lähinnä tai täysin lajien vastuulla, erityisesti aikaisen erikoistumisen lajeissa. Tämä voi johtua osittain siitä, että tuloksien saaminen kestää kauan nuoriin urheilijoihin panostaessa, eikä ole tuloksen saaminen ole varmaa. Tutkimuksista käy kuitenkin ilmi, että erityisesti pienet maat panostavat nuorten urheilijoiden tukemiseen ja lahjakkuuksien tunnistamiseen väestöltään suurempia maita enemmän. (De Bosscher ym 2015)

Yleisesti ongelmallisena valintavaiheessä pidetään osaavien valmentajien puutetta, urheilijan polun katkeamista ennen huippuvaihetta sekä laadukkaan koulutuksen ja riittävän harjoittelun yhdistämistä. (De Bosscher ym 2015)

” Vaikka urheilija olisikin lahjakas, saavuttaakseen poikkeuksellisen suoritus-tason huippu-urheilussa, tarvitsee hän pitkäaikaista ja intensiivistä kannustusta, huolenpitoa, koulutusta ja valmennusta.”

(Bloom 1985)

2.5 Koulun ja urheilun kiinnittymisen kansainväliset mallit

Kun vertaillaan urheilun ja koulunkäynnin yhdistämistä, puhutaan yleensä kahdesta eri tasosta: **kuinka koordinoitua toiminta on valtakunnallisesti ja kuinka keskitettyä tai hajautettua toiminta on?** Usein koulujärjestelmää ja urheilua hallinnoivat eri tahot, jolloin niiden roolien tunnistaminen on tärkeää. Toiminnan valtakunnallisella koordinoimisella pyritään siihen, että opintojen ja urheilun yhdistäminen ei ole kiinni yksittäisistä aloitteista joustavalle opiskelulle. Tärkeää on, että nuorta urheilijaa ei pakoteta valitsemaan urheilun ja koulunkäynnin välillä. (De Bosscher, Shibli, Westerbeek, van Bottenburg 2015)

Succesful Elite Sport Policies 2.0 -tutkimuksen (2015) mukaan urheilun koordinointia toteutetaan neljällä eri tavalla:

- Valtio-/urheiluliikejohtoisesti
- Valtio/urheiluliike toimii fasilitaattorina
- Valtakunnalliset urheilujärjestöt välikätenä
- Laissez-Faire, ei puuttumista

Valtio/urheiluliikejohtoisessa toiminnassa kouluja koskee usein urheiluliikkeen kanssa yhteistyössä luotu lainsäädäntö, joka ohjaa kouluja tarjoamaan joustavia ratkaisuja urheilijaoppilaille. Hollanti on esimerkki urheiluliikejohtoisesta mallista, jossa Urheilu- ja Opetusministeriö yhdessä tukevat urheilutoimintaa ja pääsyvaatimukset, opinto-ohjelma, sijainti ja sovelletut ohjelmat ovat valtakunnallisesti koordinoituja.

Valtion tai urheiluliikkeen toimiessa fasilitaattorina toimintaa ohjataan enemmän sallivan lainsäädännön, kuin lainsäädännöllisten velvoitteiden kautta. Tätä mallia noudattavissa maissa joko lainsäädäntö mahdollistaa opiskelijoiden joustavan suorittamisen, tai urheiluliike kehittää tunnistettujen koulujen verkostoa, jotka noudattavat yhteistä sopimusta. Suomi edustaa tätä mallia, ja Olympiakomitea toimii toiminnan fasilitaattorina ja koordinoi verkostoa.

Valtakunnallisten urheilujärjestöt voivat toimia myös urheilijaoppilaiden ja koulutuksenjärjestäjän välisenä neuvottelijana. Toiminnalla ei ole valtakunnallista säätelyä ja urheilijaoppilaat ovat riippuvaisia valtakunnallisen urheilujärjestön tuesta.

Toiminnan **keskittämisellä** tarkoitetaan, että urheilijat asuvat, opiskelevat ja harjoittelevat yhdessä paikassa, kun taas **hajautetussa** mallissa urheilijat harjoittelevat kotiympäristönsä oman valmentajansa kanssa. Käytettävä malli riippuu myös lajin vaatimuksista, sillä aikaisen erikoistumisen lajit saattavat vaatia suurempaa toiminnan keskittämistä, kun taas myöhäisen erikoistumisen lajit toimivat usein hajautetusti.

Koordinoinnin tavasta ja tasosta riippumatta toimintaa voidaan toteuttaa joko keskitetysti tai hajautetusti, vaikka valtio-/urheiluliikejohtoisessa mallissa toiminnan keskittäminen on tavallista, kun taas valtion/urheiluliikkeen fasilitoidessa opiskelun ja urheilun yhdistämistä on hajautettu malli tavallisempi. Keskittämistä voidaan tehdä myös erilaisten urheiluakatemioiden tai harjoittelukeskuksien kautta ja malli voi olla yhdistelmä sekä keskitettyä, että hajautettua valmentautumista ja opiskelua. (De Bosscher ym 2015)

3 Työn tavoite

Työn tavoitteena on kartoittaa, mitä muissa maissa tehdään valintavaiheen urheilijoiden harjoittelun ja koulunkäynnin tukemiseksi ja kuinka urheilu- ja koulujärjestelmät kiinnittyvät toisiinsa ja millaisia ratkaisuja ne mahdollistavat. Työn tarkoitus on selvittää, millaisessa kansainvälisessä viitekehyksessä suomalaista valintavaiheen kaksoisuraa kehitetään. Lisäksi työtä voidaan hyödyntää kehitysideoiden saamiseksi ja kansainvälisen verkoston laajentamiseksi.

4 Vaiheet

Työn toimeksiantaja on Suomen Olympiakomitea ry. Suomen Olympiakomiteassa pohdittiin yhdessä Tanskan Michael Aderssonin kanssa urheilujärjestelmien kansainvälistä benchmarkkausta, ja sitä kautta maiksi valikoituivat Suomen lisäksi Ruotsi, Hollanti ja Slovenia. Rajausta tehtiin ensin valintavaiheen urheilijoita koskevaksi, mutta myöhemmin rajattiin koskemaan enemmän yläkouluikäisiä urheilijoita johtuen tekeillä olevasta, kaksoisuria kansainvälisesti vertailevasta väitöskirjasta.

Työ aloitettiin taustaselvityksellä, ja tutkimalla kohdemaiden urheilu- ja koulujärjestelmiä. Taustaselvityksen lisäksi tietoa hankittiin maiden kaksoisuravastaavilta. Vertailukelpoisen tiedon hankkimiseksi luotiin kyselylomake, joka toimi pohjana haastatteluille.

Syyskuussa 2018 aloitettiin benchmarkkaus aiheesta tehdyn kirjallisuuden kartoittamisella. Tämä tehtiin yhteistyössä Suomen Olympiakomitean ja Kilpa- ja huippu-urheilun tutkimuslaitoksen kanssa. Samalla tutustuin Suomalaiseen kaksoisura- ja urheiluakatemiatoimintaan toimiessani harjoittelijana Suomen Olympiakomitean huippu-urheiluyksikössä.

Syyskuu 2018- tammikuu 2019 pohdimme aiheen rajausta ja tutkimuskysymyksen asetteluun, sillä aihepiiri on laaja, ja valintavaiheen kaksoisurasta on valmisteilla kansainvälisen tutkimusryhmän tekemä tutkimus. Päädyimme siihen, että hyötynäkökulmasta tärkeintä on saada tietää, millaisia järjestelmiä muissa maissa on. Lisäksi päädyimme rajaamaan tutkimusta koskemaan enemmän yläkouluikäisiä suomalaisen urheiluyläkoulukokeilun ajankohtaisuuden vuoksi, vaikka valintavaihe nähdäänkin yhtenä jatkumona yläasteelta luki-oon. Tämä pohdinta tehtiin yhdessä ohjaajani Laura Tastin kanssa.

Kyselylomakkeen laatiminen pohjautui sekä selvitykseen urheilujohtamisen malleista, että Suomessa olevaan toimintaan, ja haluan selvittää, tehdäänkö näitä samanlaisia asioita myös muissa vertailumaissa.

Rajauksen tarkennuttua kontaktoin sähköpostitse Ruotsin, Slovenian ja Hollannin kaksoisura-asiantuntijoita ja lähetin heille laatimani kyselylomakkeen. Sovimme skypetapaamisia ja haastatteluita lomakkeen pohjalta. Sloveniasta haastateltiin Gaspar Plestenjakia, Ruotsista Mika Sankalaa ja Kent Lindahlia ja Hollannista olin yhteydessä Ingrid van Gelderiin. Hollannissa oli käynnissä henkilöstömuutoksia, eikä palaveri heidän kanssaan tästä syystä onnistunut.

Kontaktointeja seurasi vierailu Ruotsissa tammikuussa 2019. Paikalla olivat Kent Lindahl, Mika Sankala, Maja Uebel ja Henrik Rangvaldsson Ruotsista, sekä Kaisu Mononen, Maarit Nieminen, Sanna Ostrovskij, Laura Tast, Jukka Tirri, Juha Dahlström, Jarno Parikka ja Mika Korpela Suomesta. Tapaamisessa esiteltiin sekä Ruotsinurheilujärjestöt, kaksoisuratu tutkimus, että Suomen urheiluakatemimalli ja urheiluyläkoulukokeilu. Mika Sankala kertoi jalkapallotoiminnasta Ruotsin kouluissa, Maja Uebel korkea-asteen kaksoisurasta ja Henrik Rangvaldsson urheilulukion toiminnasta ja vaatimustasosta. Tapaaminen avasi keskusteluyhteyden Ruotsin suuntaan, ja toisaalta herätti kiinnostusta myös Suomessa tehtyä työtä kohtaan.

Yläkouluseminaari maaliskuu 2019. Opinnäytetyön tulosten esittely urheiluyläkouluseminaarissa, erityisesti keskittyen Ruotsin malliin ja lajin toimintaan koulujärjestelmässä. Urheiluyläkouluseminaari kokoaa yhteen eri koulu- ja urheilumaailman toimijoita, kuten rehtoreita, liikunnanopettajia, laji-ihmisiä sekä kuntien ja toimihenkilöitä, ja niissä edistetään hyvien käytänteiden jakamista, urheiluyläkoulumallin vakiintumista sekä uuden tutkimustiedon levittämistä.

Työstä tehtiin toimeksiantajalle tiivistetty versio, joka esitettiin ensimmäisen kerran yläkouluseminaarissa 2019. Tätä versiota varten suunniteltiin havainnollistavat diagrammit (kuvat 1-4).

5 Tulokset

5.1.1 Ruotsin urheilujärjestelmä

Ruotsin urheilua johdetaan hajautetusti ja urheiluliikejohtoisesti. Ruotsissa eri kansalaisliikkeillä sekä järjestöillä on pitkät perinteet ja historia, mikä näkyy myös urheilussa, sillä vapaaehtoisuuteen pohjautuva seuratoiminta on vahvassa asemassa Ruotsin urheiluliikkeessä. (Adersen & Ronglan 2011).

Ruotsin hyvinvointivaltion malli ei rajoitu vain koulutukseen ja terveydenhuoltoon, vaan lisäksi vapaa-ajan harrastusmahdollisuudet koetaan tärkeänä osana hyvinvointia. Vapaaehtoisuuteen ja jäsenyyteen pohjautuvalle seuratoiminnalle on annettu johtava rooli vapaa-ajan toiminnassa, ja tätä asemaa on suojattu ja tuettu julkisella rahoituksella (Breuer, Hoekman, Nagel, van der Werf 2015).

Urheilujärjestöillä on pitkät perinteet valtion tuen piirissä ja itsenäisenä toimijoina osana hyvinvointivaltiota sekä kansalaistoimintaa. (Breuer ym 2015) Urheiluseurat saavat hallitukselta tukea noin 210 miljoona euroa vuodessa, jonka lisäksi kunnat tukevat seuroja paikallisesti ja tarjoavat halvempia harjoitteluvuoroja ja tiloja. Lisäksi urheilua rahoitetaan lotto- ja veikkausvaroilla sekä kaupallisen sektorin toimesta. (Breuer ym 2015)

Ruotsin urheilulla on kolme kattojärjestöä: Sveriges Riksidrottsförbund (RF), SISU Idrottsutbildarna sekä Ruotsin Olympiakomitea (SOK), joilla on omat vastualueensa. Kattojärjestöihin kuuluvat toimijat jaotellaan toiminnan ja maantieteellisen sijainnin mukaan kolmeen kategoriaan. Valtakunnallisesti toimivat yhteen lajiin erikoistuneet itsenäiset lajiliitot (Special Sport Federations -SF) ovat oma kategoriansa, kun taas 21 paikallisesti toimivaa, koko urheilullista elämäntapaa edistävät järjestöt (District Federations -DF) ovat omansa. Suurin osa urheiluseuroista on niin sanottuja Special District Federations -seuroja, eli ne ovat lajiliiton paikallisia toimijoita. (Andersen & Ronglan 2011)

Ruotsissa urheilujärjestöt ovat vuodesta 1903 asti järjestäytyneen Sveriges Riksidrottsförbund (RF) -järjestön alle. Jäsenseuroja RF:llä on noin 20 000, joiden lisäksi kaupallisia seuroja 7 000. Yhteensä näissä seuroissa harrastaa noin 3,2 miljoonaa kansalaista. (Andersen & Ronglan 2011)

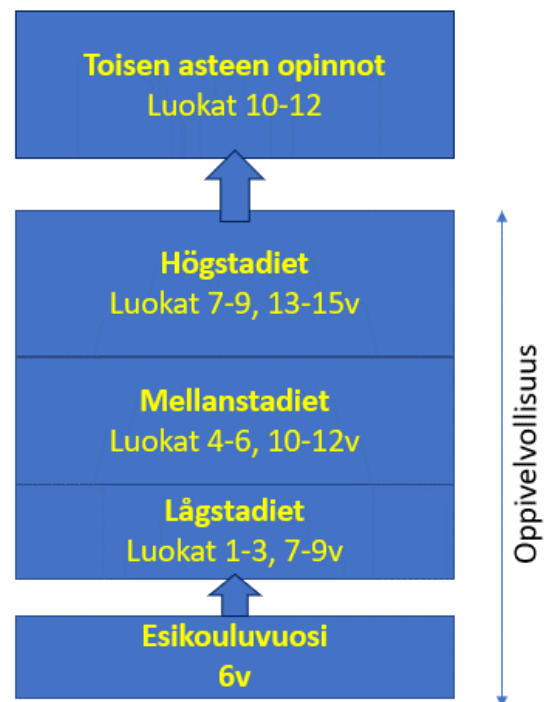
SISU Idrottsutbildarna on järjestö, johon kuuluvat Riksidrottsförbundetin paikalliset seurat (SDF) ja kuusi muuta toimijaa. (Andersen & Ronglan 2011)

Ruotsin Olympiakomitea on vastuussa Olympialaisista ja sen alle kuuluu 35 olympialajien lajiliittoa (SF), ja sen tärkein tehtävä on huolehtia Ruotsin osallistumisesta Olympialaisiin sekä Euroopan nuorten olympiafestivaaleihin ja tukea lahjakkaita urheilijoita. (Andersen & Ronglan 2011)

5.1.2 Koulujärjestelmä

Vapaaehtoista päiväkotiopetusta järjestetään Ruotsissa päiväkodissa 1-5 vuotiaille lapsille. Pakollinen oppimäärä muodostuu neljästä eri vaiheesta; esikouluvuosi (förskoleklass), lågstadiet (luokat 1-3), mellanstadiet (luokat 4-6) ja högstadiet (vuodet 7-9) ja oppivelvollisuus kestää 6-vuotiaasta 15/16 -vuotiaaksi. 6-13 -vuotiaille lapsille tarjotaan myös koulun ulkopuolista toimintaa ennen ja jälkeen koulupäivän. (Sweden.se 2019)

Lukio (gymnasium, luokat 10-12) on vapaaehtoinen. Toisella asteella opiskelijan on mahdollista valita 18 valtakunnallisesta ohjelmasta, joista kuusi valmistaa korkea-asteen opintoihin ja 12 on ammatillisia kursseja. (Sweden.se 2020)

Kuva 1, Ruotsin koulujärjestelmä

Vuoden 1992 koulu-uudistus mahdollistaa sen, että perheet ja oppilaat voivat vapaasti valita koulunsa, oli kyseessä julkinen tai yksityinen koulu. Lain mukaan kaikilla tulee olla mahdollisuus ilmaiseen koulutukseen riippumatta sukupuolesta, etnisestä tai poliittisesta taustasta tai perheen ekonomisesta tilanteesta. Koulut valitsevat usein painotuksen esimerkiksi musiikin, taiteen tai urheilun saralla. (Mika Sankala 2019) (Sweden.se 2020)

Yksityisten koulujen täytyy olla Skolverketin hyväksymiä ja täyttää valtakunnalliset koulutukselliset vaatimukset. Hyväksynnän jälkeen koulut saavat hallitukselta oppilasmäärään sidottua rahoitusta, eivätkä koulut saa periä oppilailta maksua. Koulut saavat kuitenkin ottaa lahjoituksia. (Sweden.se 2020)

Ruotsissa koulutuksen laadusta ja kehittämisestä huolehtii viisi hallituksen tahoa:

1) Skolinspektionen (The Swedish Schools Inspectorate) toteuttaa säännöllisesti valtakunnallisia, koulujen laatua tarkkailevia tutkimuksia.

2) Skolverket (The National Agency of Education) valvoo julkista rahoitusta ja tukia, sekä tarjoaa tietoa koulutuksesta.

3) Myndigheten för yrkeshögskolan (The Swedish National Agency for Higher Vocational Education) on vastuussa siitä, että ammattikorkeakoulujen ohjelmat vastaavat työelämän tarpeita ja ohjaa julkisen rahoituksen tukia koulutukselle.

4) Sameskolstryrelsen (The Sami School Board) on Saamelaisten koulujen hallinnoiva taho. (Sweden.se 2020)

5.1.3 Kaksoisura Ruotsissa

Ruotsissa RF ja SISU toteuttavat urheilijan kaksoisuraa. Tämän lisäksi lajiliitoilla voi olla oma kaksoisuravastaava, joka tekee yhteistyötä RF:n kanssa. Ruotsissa on panostettu paljon toisen- ja korkea-asteen kaksoisuratyöhön, ja RF on myös linjannut tätä työtä Swedish National Guidelines for Dual Careers -ohjeistossa. (Kent Lindahl 2019)

5.1.4 Ruotsalainen vahva paikallinen seurakulttuuri ja vapaa oppilaaksiotto

Koska koulut voivat vapaasti ottaa oppilaita oman oppilaaksiottoalueensa ulkopuolelta, ovat painotusaineet vahva markkinointivaltti potentiaalisten oppilaiden tavoittamisessa. Koulujen kilpailu oppilaista, ja vahva paikallinen seurakulttuuri ovat johtaneet siihen, että urheiluseurat ovat haluttuja toimijoita kouluissa. Seurat myös tavoittavat koulujen kautta suuren määrän potentiaalisia harrastajia. (Mika Sankala 2019)

Yläasteella koulut saavat itse valita painotuksensa musiikin, kulttuurin ja urheilun osalta, ja kaikilla kouluilla on tähän käytettävä yksi oppilaan vapaavalinnainen viikkotunti (eleves val), ja yksi koulun valitsema valinnaisuus (skolans val). Koulut saavat itse valita tavan, jolla he toteuttavat toimintaa lukujärjestyksen puitteissa, ja valinnaisaineista sekä painotuksesta on muodostunut tärkeä kilpailuvaltti oppilaiden houkuttelemisessa. Osa urheilupainotteisista yläasteista käyttävät myös liikuntatunteja lajivalmennukseen, jolloin koulu voi mahdollistaa esimerkiksi päivittäisen jalkapallovalmennuksen. (Mika Sankala 2019)

5.1.5 Jalkapallo yläkoulutoiminnan edelläkävijänä Ruotsissa

Jalkapallo on Ruotsissa yläkoulutoiminnan edelläkävijä, joka on toteuttanut sisältöjä kouluissa 90-luvulta lähtien. Jalkapalloliitto on luonut sisältösuositukset ja oppimateriaalit kouluihin, joista vapaasti kaikkien hyödynnettävissä ovat ”Jalkapalloa kaikille” -materiaalit (Fotbal för alla), joka tarjoaa kaikille kouluille mahdollisuuden tuoda hauskanpitoon ja monipuolisten liikkumistaitojen kehittämiseen keskittyvää jalkapalloharjoittelua kouluihin. Fotbal för alla -materiaalien käyttö ei sitouta koulua jalkapalloliiton luoman jalkapallon opetus suunnitelman noudattamiseen, vaan toimintaa voivat toteuttaa esimerkiksi liikunnanopettajat haluamallaan tavalla. Tämän kaikkien hyödynnettävissä olevan materiaalin lisäksi koulut voivat hakea jalkapalloliiton suosittelemaksi yläkouluksi, jolloin koulu sitoutuu jalkapalloliiton luomien valmennuslinjausten noudattamiseen. Toinen yläkouluissa vaikuttava laji on jääkiekko. (Mika Sankala 2019)

Koulut hakevat jalkapalloliiton suositusta sertifiointiprosessin kautta, jossa koulu toimittaa toimintasuunnitelmansa jalkapalloliitolle ja sitoutuu valmennuksessa noudattamaan jalkapalloliiton linjauksia. Linjaukset pohjautuvat monipuoliseen harjoitteluun ja tulevaisuudessa monipuolisuutta halutaan tuoda vielä enemmän harjoitteluun myös lajiyhteistyön kautta. Toinen arvovalinta jalkapalloliiton linjauksissa on, että pelaajat erikoistuisivat vasta aikaisintaan 12-vuoden iässä. Osa jalkapalloliiton suosittelemista kouluista järjestää pääsykokeita esimerkiksi suuresta kysynnästä johtuen, mutta jalkapalloliitto ei erikseen suosittele pääsykokeiden pitämistä tai tuota pääsykoemateriaalia. Musiikki- ja urheilupainotteisten peruskoulujen ei tarvitse erikseen hakea lupaa pääsykokeiden pitämiseen, vaan koulut päättävät itse pääsykokeiden järjestämisestä. (Mika Sankala 2019)

5.1.6 Koulujen ja jalkapalloliiton yhteistyö

Koulut päättävät itse toiminnastaan voivat järjestää jalkapallopainotusta myös ilman jalkapalloliiton apua tai sertifiointia. Vahvan paikallisen seurakulttuurin vuoksi koulut yleensä päätyvät tekemään yhteistyötä paikallisten seuratoimijoiden kanssa. Vielä yläastevaiheessa valmentajat saattavat tulla kouluille joko korvauksetta, tai pientä korvausta vastaan, sillä seurat kokevat, että koulut ovat paras paikka tavoittaa nuoria ja saada heitä myös varsinaisen seuratoiminnan pariin. Lukiossa kuitenkin koulut palkkaavat valmentajat, ja palkattuja valmentajia onkin noin 200 henkilöä noin 70:ssä jalkapallolukiossa. Lukiossa valmentajilta edellytetään myös opettajantutkintoa, sillä kaikilla koulussa toimivilla valmentajilla tulee olla opettajan pätevyys. Lukion vaatimustaso heijastuu myös yläkoulu toimintaan, vaikka toistaiseksi opettajan pätevyys ei olekaan välttämätöntä. Jalkapalloliitto kuitenkin vaatii liiton suosittelemien koulujen valmentajilta osallistumista valmentajakouluksiin. (Mika Sankala 2019)

5.1.7 Koulujen ja seurojen yhteistyö

Seurojen ja koulujen yhteistyö on yksi jalkapalloliiton kehityskohteista, sillä yhteistyötä halutaan tiivistää entisestään kokonaiskuormituksen paremmaksi monitoroimiseksi. Suurimpien seurojen pelaajat useimmiten hakeutuvat kouluihin, joissa on kyseisen seuran valmentaja, mutta seurat yleisesti suhtautuvat luottavaisesti liiton linjauksiin, ja linjausten mukaiseen valmennukseen kouluissa, joten kouluissa saattaa olla pelaajia useista eri seuroista. Jalkapalloliitto edellyttää kouluilta yhden vuosittaisen seura - koulu -tapaamisen järjestämistä. Tapaamisissa on omat haasteensa esimerkiksi valmentajien työaikojen ja osallistumisen suhteen, mutta kommunikaatioon ja yhteistyöhön halutaan löytää lisää keinoja sen tiivistämiseksi. (Mika Sankala 2019)

5.1.8 Koulu ja urheilu

Koulut eivät tee urheilijasopimusta oppilaiden kanssa, mutta heiltä edellytetään koulutehtävien hoitamista hyvin. Oppilas on mahdollista siirtää pois jalkapalloluokalta, mikäli hän ei suoriudu koulutehtävistään riittävällä tasolla. Sekä jalkapallossa että jääkiekossa on tavallista, että pelaajat aloittavat ammattilaisuransa hyvin nuorena, usein jo kesken lukion, mikä on haaste urheilijan kaksoisuran kannalta. Jalkapallossa asiaa käsitellään paljon esimerkiksi maajoukkueleireillä ja liiton järjestämissä tapahtumissa ja koulutuksissa, mutta urheilijan koulutuksen tukemiseksi halutaan löytää lisää tukikeinoja. (Mika Sankala 2019)

5.1.9 Yläkoulutoiminnan valtakunnalliset linjaukset Ruotsissa

Ruotsissa on tehty tietoinen valinta keskittyä ensin toiselle- ja korkea-asteelle. Yläasteella täytyy miettiä toiminnan sosiaalipsykologisia vaikutuksia oppilaiden kannalta, ja millaista toimintaa ja millaisessa ympäristössä suhteellisen nuorille oppilaille tarjotaan, jotta toiminta tukee nuoren tasapainoista kasvua ja kehitystä myös sosiaalipsykologisesta näkökulmasta. Yläkoulutoiminnassa on koettu toimivaksi, että koulut saavat määrittää toimintaansa kysynnän mukaan, ja on huomattu, että urheiluluokille on ollut paljon kysyntää. Yläkoulutoiminnan tuloksia ei mitata tai seurata valtakunnallisella tasolla. Toisella asteella käytössä on oppilaskysely, jonka avulla kehittämis- ja arviointityötä tehdään. Jalkapallo tekee seurantaa liiton suosittelemien koulujen osalta vuosittaisen hakuprosessin ja koulun toimintasuunnitelmien pohjalta. (Kent Lindahl 2019)

Yksi jalkapalloliiton vaatimuksista on, että toimintaa pitää järjestää sekä pojille, että tytöille, eikä heitä erotella yläkouluvaiheessa. Koulut saavat muuten itse valita, perustavatko he erillisen jalkapalloluokan, urheiluluokan vai integroivatko jalkapallo-oppilaat muihin

luokkiin. Luokkien järjestämisestä kouluilla on erilaisia kokemuksia, toiset ovat kokeneet, että erilliset jalkapalloluokat motivoivat oppilaita paremmin, kun taas toiset ovat päätyneet siihen, että luokkien diversiteetti tukee oppilaiden opiskelua. (Mika Sankala 2019)

Suomen kokeilun innoittamana yläastetyötä tullaan käsittelemään osana urheilijan kaksoisuraa ja mietitään siihen tarvittavia toimenpiteitä ja niiden toteutusta. (Kent Lindahl 2019)

5.2 Slovenia

Urheilu on tärkeä osa slovenialaista kansallisidentiteettiä, sillä kulttuurin lisäksi sitä on pidetty maan positiivisena kilpailuvalttina. Urheilun kehitys on perustunut järjestötoiminnalle, ja yhä tänä päivänä niin ruohonjuuritason kuin eliittuurheilukin pohjautuu vahvoille urheilujärjestöille. Sloveniassa huippu-urheilijoiden kansainvälistä menestystä arvostetaan korkealle. (Breuer et al. 2015)

Slovenian itsenäistyminen Jugoslavian sosialistisesta liittotasavallasta ja siihen liittynyt politiikan muutos vaikutti myös urheilujärjestöihin. Vuonna 1992 ja sen jälkeen urheilun lainsäädäntöä päivitettiin niin, että urheilu katsottiin laajemmaksi osaksi elämää, ja valtion ja kansallistoiminnan tulee yhteistyössä edistää toimintaa. (Andersen & Ronglan 2011) National Programme of Sport in Slovenia perustettiin vuonna 2000, jonka mukaan valtio tukee ja kehittää urheilua taloudellisesti ja asiantuntijatoiminnalla erityisesti koulutuksen, valmennusosaamisen, urheilupaikkojen ja asiantuntija ja tutkimuksen saralla. Vuoden 1998 lainsäädännön mukaan urheilujärjestöt nähdään valtion urheilupolitiikan toteuttajina valtakunnallisella ja paikallisella tasolla. (Andersen ym 2011)

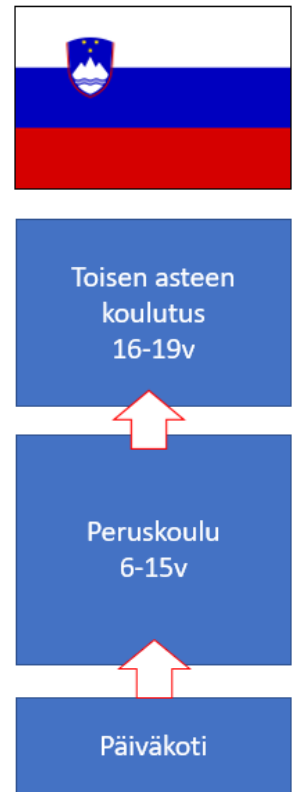
Urheilujärjestöjen toimintaa voi kuvata pyramidimallilla, jonka huipulla toimii Slovenian Olympiakomitea – Lajiliittojen järjestö (Olympic Committee of Slovenia- Association of Sport Federations OCS-ASF). Tämän kattojärjestön alla toimivat lajiliitot ja seurat. Hallituksen tukee urheilutoimintaa ja luo siihen liittyviä säädöksiä, joiden sisällä urheilujärjestöt toimivat itsenäisesti järjestöjen perustuen järjestöjen autonomiaan. (Breuer ym 2015)

5.2.1 Koulujärjestelmä

Sloveniassa on opetuksen päätehtäväksi linjattu tukea yksilön optimaalista kehitystä riippumatta sukupuolesta, sosiokulttuurisesta taustasta, uskonnosta, etnisestä tai kansallisesta taustasta tai psyykkisistä tai fyysisistä haasteista. Oikeus ilmaiseen opetukseen on Slovenian peruslaissa ja valtio on velvollinen tarjoamaan opetusta. (Tastanoska 2015)

Opetus-, urheilu- ja tiedeministeriö on vastuussa opetuksesta ja luo opetuksen linjauksia ja on vastuussa opetuksen budjetista. (Tastanoska 2015)

Oppivelvollisuus kestää Sloveniassa yhdeksän vuotta ja alkaa kuusi vuotiaana. Vain 1% oppilaista käy perusopetuksen muussa, kuin valtion rahoittamassa julkisessa koulussa. Perusopetuksen jälkeen opiskelija siirtyy toiselle asteelle noin 15-vuotiaana, ja toisen asteen koulutus voi kestää 2-5 vuotta. (Tastanoska 2015)

Kuva 2, Slovenian koulujärjestelmä

5.2.2 Kaksoisura

Sloveniassa on urheiluoppilaitoksia toiselta asteelta eteenpäin. Toisen asteen urheilupainotusta järjestetään kahdella eri tavalla: yksi- ja monilajisissa luokissa/kouluissa. Urheiluoppilas voi myös hakea urheilijastatusta opiskellessaan tavallisessa toisen asteen oppilaitoksessa. (Plestenjak 2019)

5.2.3 Yläasteella oppilas hakee urheilijastatusta

Sloveniassa ei ole käytössä valtakunnallista yläkoulumallia urheilijoille, ja virallisia urheilu-kouluja on vasta toisella asteella. Urheilijat voivat hakea urheilijastatusta, joka urheilijan tasosta riippuen oikeuttaa esimerkiksi poissaoloihin kilpailuiden vuoksi, sekä helpotuksiin. Jo ala-asteelta lähtien oppilas urheilijat voivat hakea urheilijastatusta, joka määritetään sen mukaan, onko urheilija aktiivinen seurassa harrastaja, kansallisella tasolla kilpaileva maajoukkueetulokas tai kansainvälisesti kilpaileva urheilija. Kansallinen lajiliitto vahvistaa urheilijan menestyksen tai tarpeen urheilijastatukselle kansalliselta tasolta ylöspäin. (Plestenjak 2019)

5.2.4 Käsipallo ja jalkapallo järjestävät yläkoulutoimintaa

Poikkeuksena muihin lajeihin käsipallolla ja jalkapallolla on oma koulunsa, joissa on käsi-pallo- ja jalkapalloluokat. Koulu on kansallisten käsi- ja jalkapalloliiton suosittama, ja koululla toimii jalkapalloliiton palkkaamat jalkapallovalmentajat. (Plestenjak 2019)

5.3 Hollanti

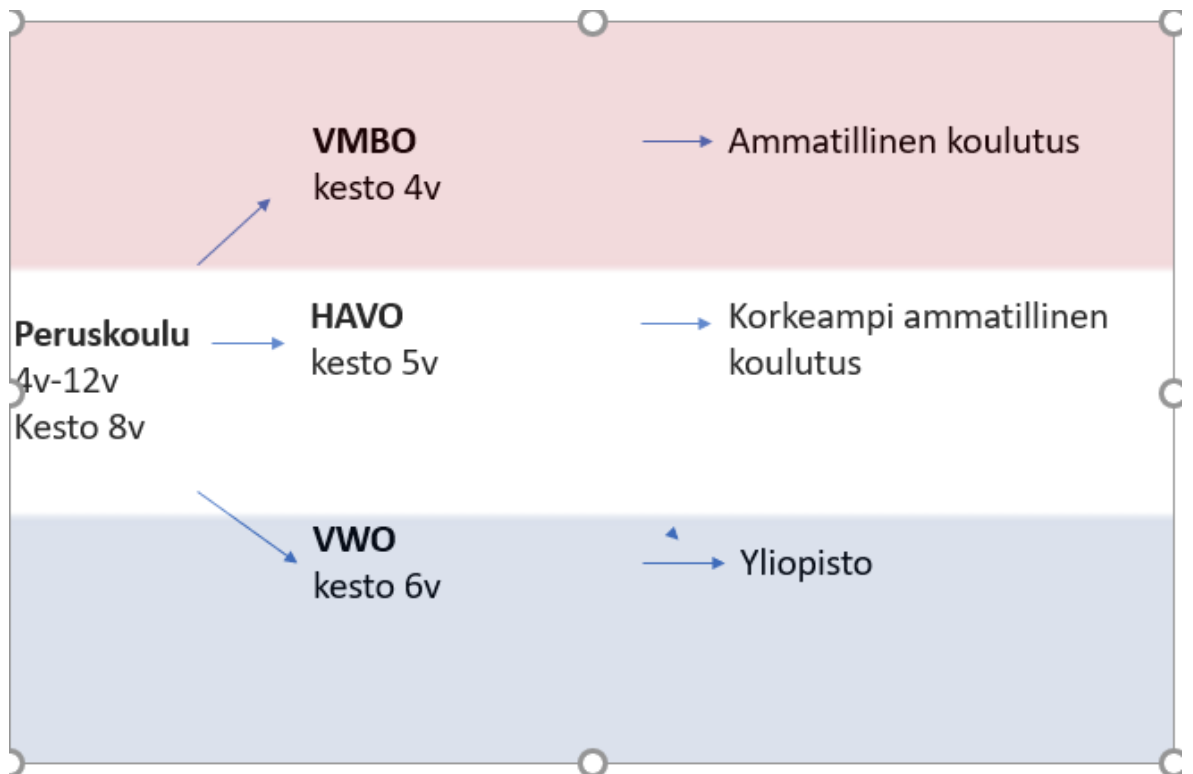
Hollanti on erittäin aktiivinen urheilumaa, ja on Eurobarometer-tutkimusten mukaan sekä vuosina 2009 että 2013 (European Commission 2014) urheiluseura-aktiivisuuden kärkimaita. Urheiluseurat ovatkin suurimpia urheilutoiminnan järjestäjiä Hollannissa. (Breuer ym 2015)

Hollannin Olympiakomitea ja Urheiluliitto, NOC*NSC, (Netherland's Sport Confederation) muodostavat urheilun kattojärjestön, jonka alaisiin lajiliittoihin noin 90% urheiluseuroista kuuluu. Kansallisella tasolla NOC*NSC:n lisäksi urheilussa vaikuttava taho on Terveys-, hyvinvoiti- ja urheiluministeriö (The Ministry of Health, Welfare and Sports). Ministeriö luo urheilua ja urheiluseuroja koskevaa säädäntöä keskittyen terveyteen, kaikkien harrastusmahdollisuuksiin sekä lahjakkuuksien kehittämiseen. Koulutus-, kulttuuri- ja tiedeministeriö säätelee urheilua ja liikuntaa koulussa. Ministeriö on esimerkiksi pyrkinyt lisäämään kolmannen viikkotunnin liikuntaa ala-asteille sekä ammattimaistamaan liikunnanopetusta. (Breuer ym 2015)

Urheiluseuroja pyritään avustuksien kautta ohjata ottamaan enemmän sosiaalista vastuuta esimerkiksi eri väestöryhmien integroimisessa, sosiaalisessa osallistumisessa ja terveellisten elämäntapojen edistämässä. Urheiluseurat ovatkin tärkeitä paikallisia vaikuttajia. Vapaaehtoistoimintaa urheiluseuroissa kannustetaan verohelpotuksilla, joka on enintään 1 500 euroa vuodessa ja keskimäärin vapaaehtoistoimintaan käytetään neljä tuntia viikossa. (Breuer ym 2015)

5.3.1 Koulujärjestelmä

Hollannissa mikä vain taho voi perustaa koulun ja saada valtionavustusta, mikäli koulu täyttää Hollannin opetusviranomaisen vaatimukset. Oppivelvollisuus on Hollannissa 5-18 -vuotiailla nuorilla. Jopa 2/3 osa hollantilaisista lapsista ja nuorista opiskelee yksityisessä oppilaitoksessa. Peruskoulun viimeisenä vuotena kaikki oppilaat suorittavat valtakunnallisen päättökokeen, jonka lisäksi toisen asteen valintaan vaikuttaa opettajan arvio oppilaalle parhaiten sopivasta toisen asteen koulutuksesta. Arvio perustuu oppilaan koulunestyykseseen, motivaatioon, oppimisasenteeseen ja kiinnostuksen kohteisiin. (Government of the Netherlands 2020) (Eliza Brinkman 2019)

Kuva 3, Hollannin koulujärjestelmä

5.3.2 Kaksoisura

Hollannissa on 29 alueellista LOOT-koulua, jotka auttavat nuoria urheilijoita yhdistämään urheilua ja koulunkäyntiä. Näiden lisäksi Hollannissa on neljä kansallista keskitetyn mallin huippu-urheilun ja opiskelun keskusta (Centres for Elite Sport and Education) sekä vuodesta 2005 lähtien 5 valtakunnallista valmennuskeskusta, jotka tarjoavat palveluita nuorille lahjakkuuksille sekä huippu-urheilijoille. Kaikki edellä mainitut urheilukeskukset saavat rahoitusta sekä Hollannin opetusministeriöltä, Terveys-, hyvinvointi- ja urheiluministeriöltä, koulutus-, kulttuuri- ja tiedeministeriöltä sekä NOC*NCS:ltä. (De Boscher ym 2015)

Top Talent Sport School tarjoaa koulutus- ja valmennusmahdollisuuden huippu-urheiluun tähtääville nuorille. Nämä koulut tarjoavat tavalliset toisen asteen koulutusmahdollisuudet, mutta mukautetussa muodossa urheilun ehdoilla. Päästäkseen tähän ohjelmaan urheilijalla on oltava NOC*NCS:n myöntämä virallinen urheilijastatus. (Top Talent Sport School 2020)

5.4 Suomi

5.4.1 Urheilujärjestelmä

Suomen urheilujärjestöt ovat viime vuosina olleet muutoksien alla, ja yhdistymisiä seuraa tavoite urheilujohdon keskittämisestä. (Andersen ym 2011) Vuoden 2019 liikuntapoliittisen selonteon mukaan Suomessa ei voi olla valtiojohtoinen huippu-urheilujärjestelmä, sillä Suomi nojaa vahvaan kansalaisyhteiskuntaan. (Liikuntapoliittinen selonteko 2019). Lau-sunto tuo näkyväksi tahtotilan siirtää huippu-urheilun johto kokonaan Suomen Olympiakomitealle.

Tähän asti Suomen urheilua on johdettu hajautetusti urheilujärjestöjen, Suomen Olympiakomitean ja Opetus- ja koulutusministeriön välillä. Lisäksi huippu-urheilun kentällä toimivat Kilpa- ja huippu-urheilun tutkimuskeskus KIHU, Paralympiakomitea, urheiluoppilaitokset, valmennuskeskukset sekä urheiluakatemit. Suomen Olympiakomitea on kattojärjestö, johon kuuluvat kansalliset lajiliitot, jotka taas edustavat paikallisia seuroja. (Andersen ym 2011) Suomen Olympiakomitean huippu-urheiluyksikön akatemiaohjelma kehittää ja koordinoi akatemiaverkostoa, jonka tarkoitus on mahdollistaa urheilijoille kansainvälisen vertailun kestävä päivittäisvalmennus sekä toimintaympäristö. (Suomen Olympiakomitea 2020)

Opetus- ja koulutusministeriö jakaa apurahoja urheiluun tukemalla liikuntapaikkarakentamista, kuntia, liikuntakoulutuskeskuksia, huippu-urheilua ja liikuntatieteellistä tutkimusta. (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2020) Suomen Olympiakomitea osallistuu päätöksiin tekemällä muun muassa urheilija-apurahapäätöksistä oman esityksensä, jonka Opetus- ja kulttuuriministeriö ottaa huomioon päätöksessään.

5.4.2 Koulujärjestelmä

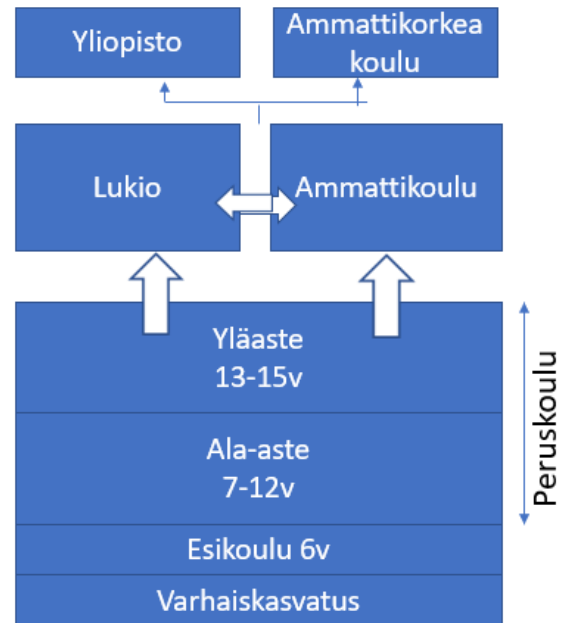
Oppivelvollisuus alkaa 7 –vuotiaana ja päättyy, kun perusopetuksen oppimäärä on suoritettu tai kun oppivelvollisuuden alkamisesta on kulunut kymmenen vuotta.

Kunta on velvollinen järjestämään perusopetusta ilmaiseksi kaikille sen kouluikäisille lapsille ja perusopetus tarjoaa kaikille samat jatkokouluttautumismahdollisuudet. (Opetushallitus 2019)

Kunta osoittaa lapselle paikan lähikoulussa Oppivelvollinen voi pyrkiä perusopetukseen myös muuhun, kuin kunnan osoittamaan kouluun. (Opetushallitus 2019)

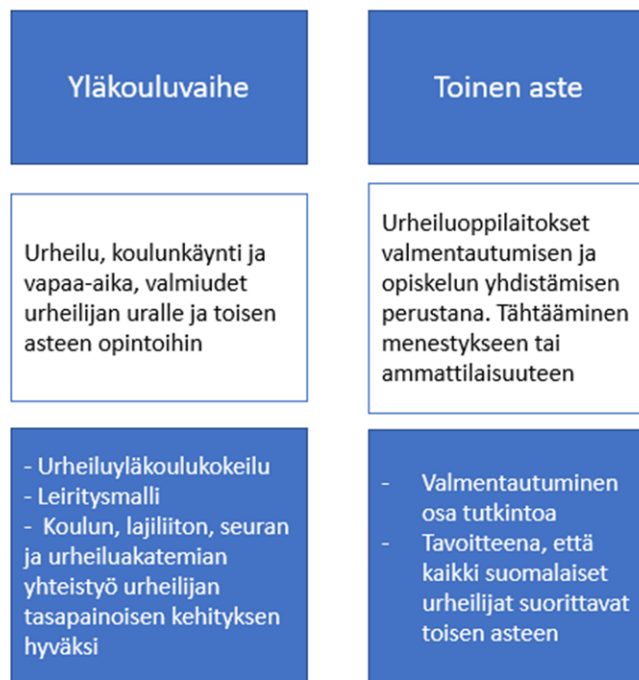
Toiselle asteelle haetaan yhteishaun kautta Valtaosa peruskouluista on kunnallisia. Yksityisissä ja valtion peruskouluissa opiskelee alle 2% peruskoululaisista

Suomalaisessa koulujärjestelmässä on huomioitu, että niin sanottuja umpikujia ei ole, vaan myös työkokemuksen kautta tai ammatillisen koulutuksen/ammattikorkean kautta voi halutessaan jatkaa yliopiston/ammattikorkeakoulun jatko-opintoihin (Opetushallitus 2019)

Kuva 4, Suomen koulujärjestelmä

5.4.3 Kaksoisura

Kuva 5 Valintavaiheen jatkumo (Suomen Olympiakomitea 2019)

Kaksoisura on suomalaisen urheilun arvovalinta, ja se käsittää yläkouluvaiheessa vielä koulun ja urheilun ulkopuolella vietetyn vapaa-ajan. (Suomen Olympiakomitea 2019)

Suomalainen kaksoisurasanoitus on seuraava:

”Suomalaiseen urheiluun kuuluu vahvana pyrkimys siihen, että urheilija pystyy yhdistämään tasapainoisesti arjessaan tavoitteellisen urheilun sekä opiskelu- tai muun työuransa. Tätä ajattelutapaa kutsutaan kaksoisuraksi. Suomalainen kaksoisura alkaa yläkouluvaiheesta ja jatkuu aina huippu-urheiluran päättymisen jälkeiseen urasiirtymään.

Yläkoulun aikana kaksoisuralla tarkoitetaan sitä, että nuori pystyy mahdollisimman tasapainoisesti yhdistämään koulunkäynnin, tavoitteellisen urheilemisen ja muun vapaa-ajan omassa arjessaan. Nuorelle syntyvät hyvät valmiudet ja edellytykset urheilijan uralle sekä toisen asteen opintoihin. Koulun, urheiluseuran, lajiliiton, urheiluakatemian ja muiden toimijoiden tavoitteena on tukea nuorta opiskelun ja urheilun yhdistämisessä ja sitä kautta kasvamisessa tasapainoiseksi ja hyvinvoivaksi urheilijaksi.” (Suomen Olympiakomitea 2019)

Kaksoisura on suomalaisen urheilun arvovalinta, ja suomalaisen kilpa- ja huippu-urheilujärjestelmän tavoitteena on, että kaikki urheilijat suorittavat toisen asteen tutkinnon. Urheilu voi kuitenkin olla myös urheilijan ensimmäinen ura. (Suomen Olympiakomitea 2019)

5.4.4 Urheiluyläkoulukokeilu

Urheiluyläkoulukokeilu on vuonna 2017 alkanut kolmivuotinen valtakunnallinen hanke, jonka tarkoitus on luoda pysyvä valtakunnallinen rakenne, joka edistää nuoren urheilijan kasvua ja kehitystä. Toimintaa rakennetaan yhteisten soveltuvuuskokeiden, kasva urheilijaksi -valinnaisuuden, koulupäivän yhteyteen sijoittuvan liikunnan ja digioppimishankkeiden avulla. (Nieminen ym 2018)

Suomen Olympiakomitea vastaa hankkeen koordinoimisesta ja kehittämisestä ja Kilpa ja huippu-urheilun tutkimuskeskus seurannasta ja arvioinnista. Urheiluyläkouluun haetaan valtakunnallisella pääsykokeella ja oppilaille on yhteistyössä Olympiakomitean asiantuntijaverkoston kanssa luotu yhteiset oppisisällöt ja kokonaisuudet Kasva urheilijaksi -harjoituskirjojen ja yleisharjoittelun muodossa. Kokeilun on tarkoitus mahdollistaa 10 tuntia liikuntaa koulupäivän yhteyteen. (Suomen Olympiakomitea 2020)

Urheiluakatemioiden yläkoulut

Koulut yhteistyössä seurojen, lajiliitojen ja urheiluakatemioiden kanssa

Urheiluyläkoulu

- Koulutuksenjärjestäjän painotuskoulu
 - Urheiluluokka, liikuntaa ja urheilua koulupäivään liitettynä 10h/vko ->
- Täyttää kansalliset urheiluyläkoulukriteerit
- Mahdollisesti koulussa lisäksi liikuntaluokka

Liikuntapainotteinen koulu

- Koulutuksenjärjestäjän painotuskoulu
 - Liikuntaluokka, liikuntaa ja urheilua koulupäivään liitettynä 6h/vko ->

Liikuntalähikoulu

- Oppilaat omalta oppilaaksiottoalueelta
- Urheiluakatemia luokat, liikuntaa ja urheilua koulupäivään liitettynä 6h/vko ->

Urheiluopistot, lajiliitot ja urheiluakatemit yhteistyössä koulujen kanssa

Yläkoululeiritys

- Urheiluakatemian leiritysmalli
- Lajiliitto, urheiluopisto ja urheiluakatemia toteuttavat yhteistyössä
- 7.-9. luokat, 3-6 leiriä / lukuvuosi

Kuva 6, Urheiluakatemioiden yläkoulut (Suomen Olympiakomitea 2020)

Urheiluyläkoulujen on tarkoitus toimia myös alueellisina osaamiskeskuksina. Ne kuuluvat urheiluakatemioiden alle ja toimivat yhteistyössä seurojen, lajiliitojen ja urheiluakatemioiden kanssa. (Suomen Olympiakomitea 2020)

5.5 Vertailu ja yhteenveto

Sekä urheilu- että koulujärjestelmien rakentuminen on vahvasti sidoksissa historiaan ja siitä syystä jokaisella maalla on hyvin erilainen tapa tukea urheilijoita valintavaiheen kaksoisuralla, vaikka kansainvälisesti aiheesta tehdään paljon tutkimustyötä ja kaksoisuralla on tunnustettu merkitys. Urheilulukioita taas on yläkouluja enemmän, ja valintavaiheen loppupäähän on kansainvälisesti panostettu huomattavasti enemmän.

Suomessa on toimiva ja arvostettu koulujärjestelmä, jolloin kaksoisuran on luonteva kiinnittyä siihen. Suomessa on myös tehty huomattavasti enemmän työtä nimenomaan yläkouluikäisten urheilijoiden kaksoisurataitojen kehittämisen eteen, kuin muissa maissa. Suomen urheiluyläkoulutyö näyttäytyy tämän opinnäytetyön tutkimuksessa edelläkävijänä, koska toimintaa kehitetään, sitä on dokumentoitu ja tuotu näkyväksi. Muissa maissa ei ole samanlaista valtakunnallista rakennetta vielä yläkouluvaiheessa. Urheilulukioita taas on yleisesti ottaen kehitetty huomattavasti enemmän.

Tutkimuksen kautta on onnistuttu kansainvälisen yhteistyön tiivistämisessä erityisesti Suomen ja Ruotsin välillä, sillä tiivistä keskustelua on seurannut muun muassa Mika Sankalan

vierailu Suomessa ja esiintyminen yläkouluseminaarissa 2020. Lisäksi Slovenian ja Hollannin suuntaan keskusteluyhteys on avattu, ja mahdollisista tulevista vierailuista on ollut puhetta.

6 Pohdinta

Tutkimuksessa selvisi, että eri maiden urheilu- ja koulujärjestelmät eroavat suuresti toisistaan. Eri ympäristöissä on tehty erilaisia ratkaisuja, mutta muualla kuin Suomessa varsinainen kaksoisura-ajattelu alkaa kuitenkin vasta noin lukioikäisillä urheilijoilla. Suomessa urheiluyläkoulumallia on kehitetty urheiluliikejohtoisesti koulujärjestelmän rinnalle, kun taas Sloveniasta selvisi, että urheilija hakee urheilijastatusta ja saa vapauksia tasonsa mukaan. Toisaalta, Slovenian järjestelmässä tämä ei välttämättä ole vakiintunut malli (Hakala L. 2020), vaan nimenomaan systeemin puute mahdollistaa joustavan menettelyn. Ruotsin vahva seurakulttuuri näkyy myös siinä, että yläasteikäisien koulun ja urheilun yhdistämisessä seuroilla ja lajeilla on suuri merkitys, ja lajiliitoilla on palkattuja kaksoisuravastaavia (Sankala, 2019). Hollannin koulujärjestelmä sallii sen, että lukiovaiheessa oppilaat opiskelevat ja urheilevat urheilutulos edellä, ja koulunkäynti sovitetaan sen mukaan.

Kyselylomake osoittautui haastavaksi toteuttaa nimenomaan järjestelmien erilaisuuden vuoksi. Koska jo koulujärjestelmät ovat niin erilaisia, ei kysymyksiin osattu välttämättä edes vastata. Kysely toimi enemmänkin pohjana keskustelulle ja toisaalta myös herätti kiinnostusta suomalaista mallia kohtaan. Tämä tuli esille esimerkiksi kysyttäessä oppilaille suunnitellusta materiaalista, sillä Suomessa on yläkoululaisille tehty omat Kasva urheilijaksi -oppikirjat. Ruotsissa oltiin hyvinkin kiinnostuneita Suomen toiminnasta, ja Suomi on ainakin näistä vertailumaista urheiluyläkoulutoiminnan edelläkävijä. Tutkimuksen kautta onnistuttiin lisäämään yhteydenpitoa ja yhteistyötä erityisesti Suomen ja Ruotsin välille.

Vaikka Successful Elite Sport Policies -teoksessa onkin kuvannettu eri maiden urheilujohdtoa, on vaikeaa määrittää, mihin luokkaan mikäkin maa kuuluu. Myös urheilujärjestöjen tai johdon tahtotila voi olla eri, kuin nykytilanne, mikä ohjaa toiminnan rakentamista. Esimerkiksi Suomessa valtioneuvoston liikuntapoliittiseen selontekoon on kirjattu tavoitteita urheilun johtamista Suomen Olympiakomitealle, vaikka tällä hetkellä Suomen urheilujohto onkin pohjoismaisessa vertailussa kaikista hajotetuim (Valtioneuvoston liikuntapoliittinen selonteko 2019).

Mallien vertailua ja toimivien käytäntöjen kopioimista hankaloittaa tiedon ja tilastojen puute. Ei esimerkiksi ole materiaalia, jonka kautta voitaisiin seurata urheiluyläkoululaisten menestystä huippu-urheilussa, joten toimintaa ei voida tarkastella puhtaasti menestys- ja tuloskriteerien kautta. Toisaalta käytäntöjen arvioimisessa on otettava huomioon, että ulkomaalaiselle tutkijalle on todennäköisesti mieluusti avattu toimivia käytänteitä, mutta kehityskohdat saatetaan jättää kertomatta, kun tutkimus perustuu haastatteluihin. Kysely

myös paljasti, että kaksoisuratoimijat eivät välttämättä tienneet yläkouluikäisten urheilijoiden sijoittumisesta, vaan vastuu oli joko lajeilla tai urheilijalla itsellään, kuten esimerkiksi Sloveniassa on tilanne.

Pirstaleisen tiedon kerääminen ja mallintaminen on ollut tutkijan vastuulla. On mahdollista, että esimerkiksi kielen takia on syntynyt väärinymmärryksiä. Kaikki haastattelut ja viestien vaihto tehtiin englannin kielellä. Toisaalta Hollannin kouluista löytyi tietoa vain hollanniksi ja käänöksessä turvauduttiin tulkin apuun.

Kysymyksiin oli lisäksi erittäin vaikea saada vastausta ja toimijat ovat aina kiireisiä, eivätkä välttämättä tienneet vastauksia kysymyksiin, sillä yläkouluvaihe ei vielä esimerkiksi Ruotsissa kuulu Riksidrottförbundetin koordinoiman kaksoisuran piiriin. Järjestelmien eroavaisuuksien vuoksi lomakkeita ei voitu hyödyntää toivotulla tavalla, eikä Hollannista vastattu kirjallisesti. Lisäksi tutkimuksen aikana selvisi, että englanninkielinen termistö ei ole vielä täysin vakiintunut Suomessa tai kansainvälisesti kuin tutkijoiden piirissä, joten kaksoisuratoimijat käyttävät hyvin erilaista kieltä operoidessaan erilaisissa ympäristöissä ja tämä lisää väärinymmärryksen riskiä. Mielenkiintoista olisi ollut myös tietää, mihin suuntaan kaksoisuratoimijat olisivat yläkouluvaiheen toimintaa halunneet kehittää, mutta tällaista linjavetoa toimijat eivät ymmärrettävästi halunneet tehdä.

Jatkossa olisi mielenkiintoista tutkia urheiluyläkoulutoiminnan vaikuttavuutta. Suomessa tähän pyritään Kilpa- ja huippu-urheiluyksikön tuottaman seuranta- ja arviointiraportin kautta. Raportti on toteutettu kokeiluvuosina, ja siinä toimintaa on seurattu esimerkiksi urheilijakyselyn perusteella. Myös eri keinoista seurata ja dokumentoida urheilijoiden kehitystä esimerkiksi pääsykokeissa käytettyjen testien kautta on ollut puhetta.

Menestys- ja kehitysnäkökulman lisäksi olisi mielenkiintoista saada lisää tietoa myös nuorten drop-out tilastoista ja miten ne näkyvät erilaisissa varhaisen valintavaiheen kaksoisuramalleissa. Urheilijoiden hyvinvointia on tutkittu esimerkiksi Joni Kuokkanen väitöskirjassa (Joni Kuokkanen 2020).

Vuosi 2020 on Suomessa urheiluyläkoulukokeilun viimeinen lukuvuosi, jonka jälkeen toiminta jatkuu vakiintuneena mallina. Urheiluyläkoulu on kirjattu Valtioneuvoston liikuntapoliittiseen selontekoon, jossa myös kerrotaan tukien kohdentamisesta ruohonjuuritasolle, urheiluakatemioiden ja valmennuskeskuksiin. Vaikka valintavaiheen urheiluun ei ollakaan kansainvälisesti aikaisemmin panostettu yhtä paljon, kuin huippuvaiheen urheiluun (De Bosch ym 2015), voisi koko yhteiskunnallisen muutoksen, urheilijamateriaalin muuttumi-

sen ja urheilun vaatimusten kehittymisen kuvitella ohjaavan enemmän kansainvälistä huomiota valintavaiheen toimintaan ja varmistamaan entistä aikaisemmin, että nuorilla on riittävät fyysiset valmiudet urheilun harrastamiseen.

.

7 Lähteet

- Aarresola O. 2016. Nuorten urheilupolut. KIHU. Jyväskylä. Luettavissa: https://jyx.jyu.fi/bitstream/handle/123456789/51814/978-951-39-6791-8_vai-tos20161118.pdf?sequence=1
- Andersen & Ronglan, 2012, Nordic Elite Sport, Universitetsforlaget 2012, Oslo, Malmö, Portland, Abingdon
- Bankel, Eriksson, Hallqvist, Lindahl, Linnér, Stambulova, Svanfeldt, Uebel, Wiorek. 2018. Swedish National Guidelines for Elite Athletes' Dual Careers. Normy AB
- Bloom. 1985. Developing Talent in Young People. Ballantine Books. New York
- Breuer, Hoekman, Nagel, van der Werff. 2015. Sports Clubs in Europe – A Cross-national Comparative Perspective. Springer
- Brinkman E. 10.02.2019 Haastattelu. Helsinki
- Cotê, Fraser & Thomas. 2007. Developmental Model of Sport Participation (DMSP) luettavissa: https://www.researchgate.net/figure/Development-Model-of-Sport-Participation-Cote-et-al-2007_fig25_285236778
- De Bosscher, Shibli, Westerbreek & Van Bottenburh. 2015. Successful Elite Sport Policies, Meyer&Meyer Sports (UK) Ltd. Aachen, Auckland, Beirut, Cairo, Cape Town, Dubai, Högendorf, Hong Kong, Indianapolis, Manila, New Delhi, Singapore, Sydney, Tehran, Wien
- EU Guidelines on Dual Careers of Athletes. 2012. Luettavissa: https://ec.europa.eu/assets/eac/sport/library/documents/dual-career-guidelines-final_en.pdf
- Government of the Netherlands. Luettavissa: <https://www.government.nl/ministries/ministry-of-education-culture-and-science> luettu 3.12.2019
- Hakala L, 12.03.2020 Urheiluylläköuluseminaari. Pori
- Hämäläinen, Danskanen, Hakkarainen, Lintunen, Forsblom, Pulkkinen, Jaakkola, Pasanen, Kalaja, Arajärvi, Lehtoviita & Räiski. Lasten ja nuorten hyvä harjoittelu. 2015. VK Kustannus. Lahti
- Joni Kuokkanen. 12.03.2020. Luettavissa: <https://www.olympiakomitea.fi/uploads/2020/03/3faf4adb-urheiluyllakoulu-urheilevan-oppilaan-nakokul-masta-joni-kuokkanen.pdf> Urheiluylläköuluseminaari. Pori
- Lindahl, K. 17.01.2019. Kaksoisuravastaava, Riksidrottsförbundet. Haastattelu.

Mononen, Aarresola, Sarkkinen, Finni, Kalaja, Härkönen & Pirttimäki. 2014. Tavoitteena nuoren urheilijan hyvä päivä. https://urheilututkimukset.fi/media/urtu/julkaisut/Valintavaihe_www.pdf Luettu: 5.1.2019

Nieminen, Mononen, Aarresola, Urheiluyhäkoulukokeilun arviointi lukuvuosi 2018-2019. 2019. KIHU. Jyväskylä

Nieminen, Aarresola, Mononen, Pusa. 2018. Urheiluyhäkoulukokeilun arviointi lukuvuosi 2017-2018. 2018. KIHU. Jyväskylä

Opetushallitus. Luettavissa: <https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/perusopetus> Luettu 2.2.2019

Opetus- ja kulttuuriministeriö. Luettavissa: <https://minedu.fi/liikunta> Luettu: 1.12.2019

Plestenjak Gaspar. 12.12.2018. Head of Sports Department, Lithuania. Sähköposti

Sankala, M. 17.01.2019. Kaksoisuravastaava, Ruotsin jalkapalloliitto. Haastattelu

Suomen Olympiakomitea. 2019 <https://www.olympiakomitea.fi/huippu-urheilu/urheiluakatemiaohjelma/kaksoisura/> luettu 1.12.2019

Suomen Olympiakomitea strategia 2024. 2019. Luettavissa: https://www.olympiakomitea.fi/uploads/2019/11/80983ca3-olympiakomitea-strategia-2024_hyvaksytyyvuosikokouksessa-23.11.2019.pdf

Sweden. 2020. Luettavissa: <https://sweden.se/society/education-in-sweden/#> Luettu: 3.4.2020

Taštanoska T. 2015. The EDUCATION SYSTEM in the Republic of Slovenia. the Ministry of Education, Science and Sport of the Republic of Slovenia. PDF-tiedosto. Luettu 03.01.2019

Top Talent Sport School. 2020. Luettavissa: <https://www.topsporttalentschool groningen.nl/index.html> Luettu: 1.3.2020

van Gelder Ingrid. 2017. Dual Careerin The Netherlands Elite Sports Infrastructure & Dual Career. NOC*NSF Forum Elite Sport Durban, 25 August 2017

Way, Balyi, Trono, Mitchell, Harbel & Jurbala. 2016. Long Term Athlete Development in Sport and Physical Activity. Luettavissa: <https://sportforlife.ca/wp-content/uploads/2019/06/Long-Term-Development-in-Sport-and-Physical-Activity-3.0.pdf>

Liitteet

Kyselylomake

1) How is the sport organised?

- a) Do sports/clubs work with the schools or are the two separated?
- b) How do the sports and school cooperate?
- c) When is an athlete's dual career seen to start?
- d) Who coordinates the sports in schools? The school? Ministry of Education? Sports Federations? The Olympic Committee? Sports clubs?

2) How is the education organised?

- a) What is the body responsible for education?
- b) Are sports schools private or public schools?
- c) Do the sports schools have tuitions?
- d) Are there hired fulltime coaches in the schools?
- e) are the schools sport specific or multisport?
- f) are there study materials for the athletes?

3) The Schools

- a) Do the sports schools work together or are they coordinated nationally/regionally? How?
- b) Are there shared criteria for the sports school status? What criteria is there?
- c) How much do the athletes study/week? Does it differ from non-athlete students?
- d) How are the competitions/training camps/absences compensated for? Is there a certain procedure to apply for the absences?
- e) Do the athletes have special forms of support/counselling?
- f) How are the training facilities?
- g) Do athletes have a separate class/classes?
- h) Do the schools have teams/competitions?
- i) Do schools have preventive actions for sports dropouts?

4) The Athletes

- a) What entry requirements do the athletes have to be a part of the system? Are there entry exams?
- b) What age are the athletes in lower secondary?

5) Coaching

- a) Who organises/coordinates the training? Clubs, schools, sport federation?
- b) Is there training within the school day?

- c) Is there training organised by the school?
- d) Is there non-sport specific physical training for the athletes? Does this training have content guidelines?
- e) Are school activities recognised as a part of the athlete's training programme?
- f) How involved are the local sport clubs?
- g) How much do the athletes train/move within the frame of school hours?

6) Reflection

- a) Should lower secondary be considered a part of the athlete's dual career? Why?
- b) What has been successful in the lower secondary sports work? Should more actions be taken?
- c) Have the actions been moderated or evaluated? How? (if possible, attach the results/evaluation strategy)
- d) How are the dropout rates in sports schools? Do you believe sports schools can help the young athletes to continue in sport?
- e) Has the work in schools influenced the athletes' success?
- f) What would you consider an ideal situation for combining sports and school at lower secondary level?
- g) What are the next steps in the future?